

УДК 371.321:81'233

Інна Варнавська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мовної освіти
Херсонського державного університету

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

У статті розглянуто проблему використання принципів сучасної освіти у студентів-нефілологів ВНЗ. Принципи повинні виробляти певні професійні якості, у тому числі й лінгвістичну підготовку, що передбачає вільне володіння українським фаховим мовленням.

Ключові слова: термінологія, мовленнєва компетенція, мовлення.

Постановка проблеми аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний період розвитку України відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати духовно багате й професійно підготовлене покоління. Відбувається реформа вищої школи, її цілеспрямованість на гуманізацію та гуманітаризацію освіти. Це дає можливість сформувати соціальне замовлення суспільства щодо надання мовної свідомості студентам – майбутнім фахівцям із різних галузей, оскільки уміння спілкуватися мовою професії підвищує ефективність праці, допомагає краще орієнтуватися не тільки на виробництві, а й у безпосередніх ділових контактах із колегами.

У зв'язку з цим все частіше висловлюються думки, що відповідно до принципів сучасної освіти у студентів-нефілологів ВНЗ повинні вироблятися певні професійні якості, у тому числі й лінгвістична підготовка, що передбачає вільне володіння українським фаховим мовленням. В цьому полягає **актуальність статті**.

Незважаючи на актуальність такого напрямку роботи, українською лінгводидактикою він досліджений недостатньо. У методичній та лінгводидактичній літературі увага приділяється розробленню загальних методик формування мовної компетенції студентів (Л. Барановська, Л. Головата, Л. Лучкіна, Т. Рукас та ін.), проблемам формування мовленнєвої культури (Н. Бабич, О. Беляєв, Є. Голобородько, О. Караман, А. Коваль, М. Пентилюк, В. Мельничайко, О. Хорошковська та ін.). Прийоми засвоєння термінології згадуються побічно, розроблено окремі види робіт з професійною термінологією (Г. Берегова, Н. Костриця, Л. Лучкіна, В. Михайлюк, Т. Рукас, Н. Тоцька, Я. Януш).

Загальної системи роботи з науковою термінологією, яку можна було б застосовувати

для навчання українським терміносистемам студентів усіх спеціальностей російськомовного оточення Південної України не розроблено. Такий стан не дозволяє побудувати роботу таким чином, щоб студенти-нефілологи, наприклад, студенти факультету фізичного виховання та спорту російськомовного регіону могли писати реферати, дипломні та курсові роботи, працювати з навчальною літературою, виконувати самостійні завдання, брати участь у конференціях та семінарах українською мовою.

Подібна ситуація є небажаною. Адже опанування професійною лексикою, а отже, і формування світогляду та професійної компетентності майбутніх фахівців починається у ВНЗ. Тут виникають суттєві протиріччя. З одного боку, держава вимагає у всі сфери виробництва активного запровадження української мови та спеціалістів, які вільно нею володіють, з іншого боку, освіта, особливо в південних регіонах України, базується на викладанні більшості дисциплін, у тому числі й фахових, російською мовою, що створює певні труднощі для засвоєння професійної термінології українською мовою.

Аналіз стану проблеми збагачення професійного мовлення студентів-нефілологів українською науковою термінологією у навчально-методичній літературі, теоретичне обґрунтування та практичні рекомендації розв'язання означеної проблеми і будуть **метою нашої статті**.

Виклад основного матеріалу. Оволодіння основами будь-якої професії розпочинається з системи загальних і професійних знань, тобто опанування фахівцем професійного мовлення галузевої фразеології та термінології, що допоможе при навчанні в університеті, а також у подальшій професійній діяльності, котра вимагає застосування у виробничій сфері української мови. “Для вільного володіння усною та писемною

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

формами професійного спілкування студенти нефілологічних ВНЗ повинні мати чималий активний лексичний запас фахової термінології” [9, 62], бо мовленнєва специфіка даного стилю спілкування визначається насамперед великою кількістю термінів, що активно обслуговують сферу професійно-виробничої діяльності. Лінгвістами-філологами доведено, що спеціальні галузеві терміни становлять понад 60 % професійної лексики фахівця [5, 96], решту посідає загальнонаукова термінологія та загальноповсякденні лексеми. Крім того, термінологічна лексика має велике значення для науково-виробничої комунікації, сприяючи її інтелектуалізації, полегшує процес засвоєння знань та реалізації їх у майбутній фаховій діяльності, поглиблює знання студентів про ознаки виучуваних понять, є засобом розширення активного професійно зумовленого словникового запасу, підвищує культурний рівень майбутньої української інтелігенції.

Мовленнєві уміння і навички відображають рівень сформованості комунікативних дій і є критерієм розвиненого мовлення людини, тобто складають мовленнєву компетенцію майбутнього спеціаліста, яка передбачає наявність у мовця умінь орієнтуватися в ситуації спілкування, будувати текст в усній чи писемній формі, раціонально використовуючи терміни, ділові штампи, канцеляризми, послугуючись офіційно-діловим, науковим та розмовними стилями, і відповідні навички культури професійного спілкування. Мовленнєва компетенція майбутніх фахівців виявляється в усній і писемній формах.

Види усних висловлювань визначаються ситуацією мовлення. Умови, в яких відбувається усне ділове спілкування, неоднакові: адже зовсім інші вимоги ставить перед нами розмова з одним співбесідником, з кількома, і з цілим залом слухачів; по-іншому ми будемо свою розмову, якщо людина сидить перед нами або якщо вона звернулася до нас по телефону тощо. Тому усне професійне спілкування поділяють на публічне й приватне (залежно від кількості співрозмовників і завдань спілкування). Кожна окрема ситуація мовлення вимагає від мовця побудови окремого професійного висловлювання – добору мовних засобів, підпорядкованих позамовним факторам (меті спілкування, суспільній сфері спілкування).

Реалізації формування у студентів професійної мовленнєвої компетенції на основі фахової термінології повинна сприяти заміна курсу “Ділова українська мова” на курс “Українська мова (за професійним спрямуванням)”, що враховує особливості викладання мови на нефілологічних спеціальностях, визначаючи їх профільною

специфікою останнього, вимагаючи професійно орієнтованої комунікації, спрямованої на конкретного адресата – фахівця певної професійної спеціалізації.

Передумовою успішного засвоєння і подальшого активного використання базової наукової та професійної термінології, на наш погляд, служить раціональне поєднання комунікативного підходу та професійного контексту. Доцільність такого методу підтверджують дані лінгвістичних спостережень, що засвідчують необхідність знання приблизно 75 – 85% усіх термінів, які зустрічаються, для вільного розуміння та читання наукових текстів.

Ефективність засвоєння термінів та їх активне використання в усному та писемному українському фаховому мовленні багато в чому залежить від відповідної системи підготовчих вправ, послідовно спрямованих як на переклад та вдумливе засвоєння термінології, так і на активізацію вмінь говоріння та слухання, необхідних для застосування цієї термінології у конкретних робочих ситуаціях.

Продуктивним є поєднання вправ як репродуктивного характеру, що виконують ознайомлюючу функцію, так і творчих, що сприяють активному самостійному використанню термінологічної лексики відповідно до виробничої ситуації.

Серед великої кількості репродуктивних вправ ефективним є використання наступних: дати усно тлумачення фаховим термінам українською мовою; дібрати терміни до запропонованих визначень; скласти термінологічний словник до тексту з фахового підручника, давши пояснення термінам; переказати матеріал попередньої лекції, звертаючи увагу на вимову та вживання фахової термінології.

Вправи творчого спрямування повинні бути складнішими і передбачати більшу самостійність студента при їх виконанні, наприклад: за допомогою словника доберіть до термінів синоніми, складіть з них пари, введіть терміни-синоніми в речення, враховуючи відтінки їх значень; за допомогою словника доберіть до термінів антоніми, складіть з ними речення; складіть усне висловлювання фахового спрямування, використовуючи професійну термінологію; складіть діалог виробничої тематики, насичений вашою фаховою термінологією; прочитайте текст, виправте терміни, що вжиті з невласливим для них значенням.

Доцільним є також застосування вправ порівняльно-зіставного типу, що допомагають

ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНЬОГО СПЕЦІАЛІСТА

студентам відчутти специфіку виучуваних понять, ілюструють особливості нормативного фахового мовлення порівняно з розмовно-побутовим; та вправ на переклад, що виявляють “поряд із спільними ознаками, котрі є характерними для близькоспоріднених мов також риси своєрідні, національно специфічні” [7, 26]. Вправи цих типів дозволяють проаналізувати особливості виучуваних понять на фонетико-орфоепічному, лексико-граматичному та стилістичному рівнях. Крім того, збагачуючи лексичний запас студентів-нефілологів професійно-науковою термінологією, ми одночасно маємо змогу підвищувати культуру мовлення майбутніх фахівців, звертаючи увагу на: особливості вимови та правопису того самого терміна в російській та українській мовах; доречність використання термінів та професіоналізмів у різних мовних ситуаціях; нюанси вживання термінів-синонімів (дублетів – власне українського слова та інтернаціоналізму) у фахових текстах; особливості перекладу стійких термінологічних сполук, що не мають точних українських відповідників російським варіантам та ін.

Застосування таких видів роботи допоможе студентам уникати сліпого калькування при перекладі фахової літератури та написанні текстів професійного спрямування, орієнтує на вживання нормативних форм термінолексем та фахових фразеологічних терміносполучень, дає можливість знаходити складні перехресні відношення в найбільш близьких мовах, як то російська та українська, що є надзвичайно цінним для південно-східних регіонів України.

Найбільш доцільним для формування мовленнєвої фахової компетенції на основі науково-професійної термінології є використання текстів зі спеціальності. Невеликих за обсягом, доступних за змістом, насичених словами, стійкими словосполученнями та граматичними конструкціями, характерними для мови спеціальності. Тільки на рівні тексту виучувані професійні терміни постають як цілісна комунікативна система, придатна для використання в певних робочих ситуаціях, а не як сукупність розпорошених лексем та синтагм. Так, наприклад:

1) Аналіз тексту фахового спрямування. Знайдіть прислівники й визначить частоту їх вживання порівняно з іншими частинами мови. Зробіть узагальнюючий висновок.

Туризм

Під туризмом розуміють теорію і практику різного роду походів, сходження на гори і подорожі з метою спортивного суперництва, активного

відпочинку, освіти і виховання. Для подорожей у відпустку з використанням громадського або особистого транспорту, в яких головне місце займають розмови і відпочинок, все більше підходить слово туризм. Туризм складає частину фізичної культури і спорту, оскільки він служить виявленням здорового способу життя, розвитку, досконалості і збереженню фізичної робото-здатності та всебічній підготовці. В туристичній діяльності в центрі уваги знаходяться різні форми планованих і організованих туристичних походів, вело-туризм, подорожей на човнах і лижних походів. Крім того, туризм пов'язаний з культурними цінностями. Особливо важливе значення туризму – в організації дозвілля для молоді.

Різні форми туризму віддають перевагу засобам організації раціонального дозвілля, активного відпочинку і виявлення здорового способу життя для широких верств населення та різних за віком.

2) Завдання-переклад. Перекласти текст українською мовою. Розставити розділові знаки. Знайти слова, які змінюють рід в українській мові при перекладі.

Личностный рост социального работника – основа профессионализма

“Первая и лучшая из побед это победа над самим собой. Не справится с самим собой самая позорная и низкая вещь”, – Платон

Не каждый человек может стать социальным работником. Основным определяющим фактором здесь является система его ценностей, которая, в конечном счете, определяет профессиональную пригодность и эффективность практической деятельности. Представление об абсолютной ценности человека переходит из разряда философского понимания в категорию базисного психологического убеждения как основы всей ценностной ориентации социального работника.

Поэтому социальная работа была и остается одной из самых трудных. Она не всегда адекватно воспринимается общественным мнением, но остается одной из самых одухотворенных и благородных видов деятельности.

Стиль поведения социального работника, обусловленный совокупностью его личностных качеств, его ценностными ориентациями и интересами, оказывает решающее воздействие на систему отношений, которую он формирует. Следовательно роль личностных качеств социального работника несомненно велика в его профессиональной деятельности.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com